

S ŠTAJERSKE NA KRANJSKO

Na martinovo je med slovenskimi etnologi tako, da nekateri dobijo samo gos in mošt, izbranim pa Slovensko etnološko društvo podeli še Murkovo nagrado za življenjsko delo, Murkovo priznanje za znanstvene in strokovne dosežke v etnologiji v preteklem letu ali pa Murkovo listino, ki jo po pravilniku lahko prejmejo posamezniki ali skupine oziroma društva za »kontinuirano dejavnost, večletna prizadevanja ali enkratni dosežek, ki bogatijo, ohranjajo in popularizirajo etnološko znanost«. Za osvežitev spomina še podatek, da je prvo Murkovo nagrado (takrat imenovano priznanje) društvo podelilo ob 125-letnici Murkovega rojstva leta 1986, priznanja (prej listine) podeljuje od leta 1994, listino ob nagradi in priznanju pa od leta 2004.

Nagrajevanje opravljenega etnološkega dela pa ni po naključju prav na god sv. Martina, ko zori mošt v vino in marsikatera pitana gos stori žalostni konec, saj je to nekakšen etnološki »zahvalni dan« in marsikomu edino plačilo za dolgoletno delo.

Zadnja leta se je uveljavilo pravilo, da je »murkovanje« v kraju oziroma ustanovi, od koder prihaja prejšnjeletni nagrajenec ali nagrajenka. Pa tudi, da je podelitev povezana s celodnevним druženjem in pohajkovanjem po krajih, kjer je nagrajenec opravil večino svojega terenskega zbirateljskega in raziskovalnega dela. Zato je bil letošnji gostitelj Posavski muzej Brežice, v katerem več kot 30 let dela lanska dobitnica Murkove nagrade za življenjsko delo dr. Ivanka Počkar. Kako do obisti pozna teren, ki ga raziskuje in ga je obdelanega prikazala v številnih monografijah in na razstavah (od začetnih slivarjev prek brežiških meščanov do kolnarjev), je potrdila na strokovni ekskurziji, ki jo je pomenljivo poimenovala S Štajerske na Kranjsko. Marsikdo namreč ne pomisli, da je reka Sava mejna reka med Štajersko in Dolenjsko. Je pa bila ta ekskurzija po krajih dveh velikanov slovenskega jezikoslovja, Maksa Pleteršnika in Jožeta Toporišiča, že svojevrstna priprava na Ivankino novo razstavo o raznolikem življenju ljudi na območju Posavskega muzeja.

Povsem logično je, da nas je najprej popeljala tja, kjer je leta 1981 začela svoje etnološko delo: k vneti zbirateljici etnološkega gradiva Mariji Sušnik iz Vitne vasi na Bizeljskem, ki ji je pomagala postaviti razstavo etnoloških predmetov v bizeljski osnovni šoli. Na stari Filovi domačiji je Sušnikova uspela zbrati okrog 2.000 predmetov s področja vinogradništva, notranje opreme, prehrane, numizmatike, kmečkega orodja ter družinskega in družabnega življenja na Bizeljskem. Marija Sušnik je o svoji zbirki izdala tri tiskane publikacije in eno elektronsko.

To je tudi območje, kjer je Ivanka Počkar prvič začela preučevati predelavo olupljenih in sušenih sliv v prinele, se pravi delo bizeljskih slivarjev. Rekonstruirala je lupljenje sliv in predelavo v prinele, z Naškom Križnarjem posnela

film Slivarji ter o tej dejavnosti pripravila razstavo, ki sta jo spremljala publikacija in film. Seveda pa se na poti k Mariji Sušnik ni bilo mogoče izogniti eni najbolj obiskanih za turiste prirejenih repnic na Bizeljskem, Najgerjevi, ki jo letno obišče celo 12.000 ljudi.

Vas Mostec, rojstni kraj Jožeta Toporišiča, živi s svojim znamenitim jezikoslovcem, ki mu je namenjeno Toporišičevo leto. Vanjo se pride le čez mostove ali z brodom. Tam deluje še edini brod na Savi, s katerim je mogoče s Štajerske na Kranjsko. Nekdaj, ko je bil še velik, so z njim prevažali živino ali več voz sena naenkrat, danes je manjši in ga uporabljajo predvsem v turistične namene. Ivanka Počkar je brod in brodarjenje že pred časom predlagala za vpis na poskusni seznam slovenske žive dediščine, a na odgovor še čaka.

Tudi kranjska stran je bila do nas gostoljubna. V vasi Globočice so nam na Martinovi kmetiji v 200–250 let stari leseni hiši, ki je varovana enota nepremične kulturne dediščine, bogato postregli s po kmečkih receptih pripravljeno hrano s prašičem kršpoljcem kot edino slovensko avtohtono prašičjo pasmo v glavni vlogi.

Osrednji dogodek je bil v prelepi baročni dvorani brežiškega gradu. Predsednik komisije za Murkovo nagrado, priznanja in listine Marko Terseglav je razglasil, da gre po mnenju komisije Murkova nagrada za življenjsko delo v roke Božidarja Jezernika, katerega opus šteje »okrog 500 enot in zajema številna področja etnologije«. Komisija je podelila Murkovo priznanje Inštitutu za slovensko kulturo (ISK) iz Špetra za uresničevanje programov etnologije Slovencev v Videmski pokrajini, Murkovi listini pa Sekciji za turizem kulturno-turističnega društva Zarja Bilje za oživljanje in ohranjanje industrijske (opekarske) dediščine v Biljah ter slikarju in fotografu Janezu Medveščku »za fotografsko, video in besedilno dokumentiranje slovenske etnološke, zlasti arhitekturne dediščine«.

* Milan Vogel, univ. dipl. etn. in prof. slov., komentator v kult. redakciji Dela, Rozmanova 7, 1000 Ljubljana; milan.vogel@delo.si.